List 10. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 6. marca 1867.

Kredit kmetov.

Čedalje veča težava so kmetu veliki davki in da v zadregi ne more denarja na pósodo dobiti. Treba tedaj, da pomislimo, kako bi se mu dala ta težava zlajšati. Naj povem nekaj, kar menda še nobeden ni povedal.

Eden poglavitnih zadržkov, da si kmet ne more prav pomagati na bolje, je to, da ne dobí lahko posojíla, to je, denarja na upanje (kredit).

To, da si dan današnji kmet ne pridela manj kakor prejšnja leta, še ni dokaz, da kmetijstvo napreduje; marveč to je le znamenje, da se premalo prideluje, dokler niso pridelki toliko veči, kolikor veče je tudi dan danes število ljudstva.

Bodi le sam kmet, pa boš videl, kako težaven je stan kmetijski, da si le nekoliko na bolje pomaga. Le en dokaz hočem za to dati, in ta je, da kmet najtežje dobí denarja na upanje. Kdo mu pomaga, kadar potrebuje za gospodarstvo svoje kapitala? Trgovec in obrtnik, zlasti če sta dobro znana, imata tudi v najhujih časih zaupanje, ktero zaupanje, ako ga ceniš po vrednosti denarja, njemu desetkrat več zaleže kakor gotovo njegovo premoženje, — kako malo pa kmetu. Trgovec naredí menjico (wechsel) in pomnoží tako tek denarja, in če se mu nameri, da menjíce ne more plačati, se naredí pogodba ali pride na kant (falira) — večidel pa čez nekoliko mesecev zopet odprè štacuno in ker je upnikom namesti 100 gold. plačal 60, 50 ali še manj goldinarjev, je za polovico ali še več na boljem.

Kaj pa kmet, ako denarja potrebuje? Na pósodo ga more vzeti pa zastaviti zemljišče, to je, dolg vtabulirati dati. Zato pa je treba potov k sodnii, štempeljnov in druzih stroškov. Kadar pa si je prihranil toliko, da more dolg poplačati, ima pa zopet stroškov, predno se zbriše vtabulirani dolg.

Pa tudi upniku, ki je kmetu posodil, se enako godí. V rokah ima sicer dolžno pismo, ktero mu na zemljišču zavaruje izposojeni denar; če pa morebiti sam denarja potrebuje, ne more dolžnega pisma hitro v denar premeniti. Odstopiti (cedirati) utegne sicer dolg kakemu drugemu, al to le z zgubo, ali pa odpovedati dolg, pri temu pa čakati, da preteče obrok (brišt). Ako pa se kmetu kar hitro odpové dolg, za kterega je zastavil posestvo svoje, ne ostaja revežu druzega, kakor kje drugod in zopet z velikimi stroški denarja iskati. Ako kaj tacega zadene kmeta večkrat, kaj pride iz tega? To, kar — bodi Bogu potoženo — beremo vsaki dan v časnikih, da kmetija za kmetijo pride na boben.

Ali bi ne bilo že davno potreba bilo, da bi se bilo to malopridno zastavljanje posestev pod koš vrglo in bi se bila nova postava dala v prid posojilom na kmetijstva?

Kdor morebiti reče, da se kmetijam ne godí tako slabo, kakor je tukaj rečeno, tak ne pozná nadlog kmetovih; tak ni nikoli živel med kmeti, ne vé, kako revež živí; če ga pa enkrat poliček več izpije, da vinjen malo pozabi svojih bremen, je pa koj ogenj v strehi in krik: „lejte, kako pijančevajo, ne gré jim tako slabo, kakor pravite.“ Vendar naj nihče ne misli, da me je volja zagovarjati pijance, kterih se tudi ne manjka med kmeti; to ni namen moj, ker tù mislim le na poštene, sicer trezne ljudí, ki redkokrat pregloboko polukajo v kozarec.

Tista naprava zastavljati posestvo (Hypothekeninstitut) je po kmetih naredila že veliko nesreče. Kmet se je je sicer navadil kakor nekdaj tlake; on čuti nadlogo, pa se je ne more rešiti, ker ne pozná potov, po kterih bi se je rešil.

Naj mi povemo eno tako pot.

Pri vseh sodnijskih gosposkah so gruntne bukve. Prepis tacih bukev bi moral biti tudi pri vsaki županíi. Kaj stojí zapisano v teh bukvah, to vé vsak; kaj pa bi moralo še posebno v njih zapisanega biti in kar je najbolj važno, to hočem ob kratkem povedati:

Pred vsem vrednost zemljišča (grunta) po vestni cenitvi, potem vsi dolgovi, ki so na tem posestvu, iz tega se bo videlo, koliko je po odštetih vseh dolgovih grunt vreden.

Dalje bi bilo postave treba, koliko bi smel kmet dolgov napraviti na posestvo, da noben upnik v škodo ne pride, in po mojih mislih bi se smela ta pravica, dolgove narejati na kmetijstvo, razširiti na 3 četrtinke skupne vrednosti.

Po tem bi se morala narediti kopita (formulari) prav prosto (na osmerko pôle) in vsaki županii naj bi se dalo nekoliko tacih formularov za rabo, gléd (kontrolo) na to pa, kako se rabijo, naj bi se dal na priliko tisti gosposki, ki zdaj pregleduje občinske (srenjske) račune.

Formular naj bi bil na priliko tako-le napravljen:

Dežela . . . . . Okraj . . . . . .
Vas . . . . . Posestvo štev. . . .
Vrednost po cenitvi . . . . . gold. avst. velj.
Dosedanji dolgovi . . . . . „ „ „

Tedaj ostane vrednosti za
zastavo . . . . . gold. avst. velj.
Pričujoče dolžno pismo štev. .
znaša . . . . . gold.
To posestvo z vsem nepremakljivim blagom je tedaj dobro za . . . gold. (Ta znesek se zapiše s črkami.)
Leto in dan . . . .

J. J., sedanji posestnik.
J. J. } priči.
J. J. }

Tako je res in v prvih zastavnih bukvah zapisano.
C. k. okrajna sodnija:
J. J.

V dvojniku zastavnih bukev zapisano.
Župan občine:
J. J.

Ako kmet hitro potrebuje posojila, gré k županu in pri njem z dvema pričama podpiše tak formular in zapiše va-nj tisti znesek, ki ga želí na pósodo vzeti; župan napiše vse drugo, kar stojí v formularu, in zapiše dolg, ki ga kmet narediti želí, v zastavne (gruntne) bukve s številko dolžnega pisma. S tem formularom gré kmet potem k okrajni (kantonski) sodníi; ona pregleda ta list, ga vpiše v prve gruntne (zastavne) bukve in potem na dolžno pismo pritisne predpisani štempelj.

S tem je vse storjeno, in le z majhnimi stroški, k večemu, da se plača majhna vpisnina.

Taka zastavna pisma (Pfandbriefe) bi se imela potem v vseh davkarijah namesti gotovega denarja jemati, pa tudi v bankovce brez nadplače (ažije) zamenjevati.

Da se vse to prav lahko godí, naj bi se v glavnem mestu vsake dežele napravila kmetijska zastavnica (landwirthschaftliche Hypothekenbank), ktera bi imela pravico, toliko bankovcev izdati, kolikor dobí tacih dolžnih pisem; vsaki mesec naj bi se ji po glavnih davkarskih gosposkah taka dolžna pisma izročevala v zameno, in da jih pri sebi hranuje.

Da je taka kmetijska zastavnica ali banka ravno tako varna kakor vsaka državna ali druga banka, vsak lahko previdi.

Plača uradnikov zastavničnih bi se lahko s tem dobila, da kak odstotek (procent) od posojila v kaso vzame.

Ta naprava bi bila dobra naprava ne samo za majhnega kmeta, temuč tudi za večega posestnika.

Po „Wiener Land u. Forst. Zeitg.“

Gospodarske skušnje.

* Koliko pripomore toplota v hlevu, da krava bolje molze? Akoravno je sploh znano, da vsak skrben gospodar pozimi svoj hlev pred mrakom skrbno zapaži, da živina v njem mraza ne trpí (in v nekteri še celó preveč, da soparica silna živini škodljiva), vendar le je tudi obilo tacih, ki na primerno toploto hleva malo porajtajo, in si po tej nemarnosti sami škodo pri mleku nakopujejo. Gosp. Lipe Müller v Novem Dvoru na Bavarskem nam o tem piše tako-le: Krava, ki sem jo imel nalašč samo v hlevu, je pred zimo imela pri obili krmi po 7 bokalov mleka na dan; toda že koj prvo noč, ko mraz nastopi, se nje molža zniža na 3 bokale mleka in pol. Nisem mislil, da bi bil tega mraz kriv, ampak dolžil sem klajo; zato sem to opravilo sam prevzel, in kravi po redu pokladal. Al krava ima vedno le malo mleka. Zdaj mi pride na misel, da utegne mrzli hlev tega kriv biti; zato prestavim kravo v drug hlev, kjer je več živine bilo, pokladam ji ravno toliko in ravno tiste krme, kakor v prejšnjem hlevu, kjer je sama bila, in že v 3 dneh dajè zopet po 7 bokalov mleka. Ta skušnja je očitni dokaz, koliko zdá topel hlev molznim kravam.

* Pravi vzroki kurje bolezni tako imenovane pike so, kakor nekteri natoroznanci trdijo, uší, ktere se na glavi, posebno mladi kuretini, zbirajo. Najbolja pomoč ta mrčes pregnati, je ribja mast (Fischthran), ktere se ušivemu petelinčku ali jarci le ena kaplja na glavo vriba; kurje uší mahoma pocrkajo, in žival jih ne dobí več.

Natoroznanske stvari.

Preroki zgodnje pomladi.

Iz Borovnice 28. sveč. R.

Ako živali kaj čutijo prihodnost, smo že prestali dolgočasno zimo in nič kaj posebno hudega mraza se nam ni treba več bati. Veličastno popeva na vse zgodaj v bližnjem gaji navadni drozeg (Turdus musicus, *L.*) svojo slavno donečo pesem in vmes mu drobijo seničice (Parus, *L.*) in strnadi (Emberiza, *L.*) svoje mične pesmice. Vsak navadni ščinkovec (Fringilla coelebs, *L.*) si je ta predpust že izvolil svojo tovaršico in veselo prepevaje svoj „živ! živ! živ! me ne boš več učil“, brani si izbrano mesto, kjer namerava s svojo ljubko gnjezditi. Tù in tam se dvigne kak poljsk škrjanček (Alauda arvensis, *L.*) od zemlje kvišku v zrak, kjer v malih ali večih krogih vedno više se zibaje žvrgolí svoj „orji! orji! orji! sej! sej! sej! kopaj!“ budeč kmetovalca na spomladno poljsko delo. In kmetovalec je že prijel za plug in začel prevračati prebujeno zemljo. Žaželke (insecta) in golazni (reptilia) zapuščajo svoja zimska stanišča ter plazijo na beli dan. Več dni že vidimo goščarico ali martinčeka (Lacerta agilis, *L.*) sèm ter tjè švigati, in včeraj smo prvega gada (Vipera Ammodytes; *D.*), ki je pičel psička v gobček, vjeli in ga spravili v večni počitek. Odeja zemlje, ki od dne do dne bolj zelení, je pretkana že z raznimi cveticami. Poleg unih v 7. listu „Novic“ imenovanih so druge se prikazale in cvetó in te so: bele nunke (crocus albiflorus, *Reich*), spomladne levkoje (Leucojum vernum, *L.*), kačji koren (Arum maculatum, *L.*), mlakužne zlatice (Caltha palustris, *L.*), zelene slepice (Helleborus viridis, *L.*), devetolistna konopnica (Dentaria enneaphyllos, *L.*), morska čebulica (Scilla bifolia, *Ait.*), kurja čevica (Stellaria media, *Sm.*), spomladni petoprstnik (Potentilla verna, *L.*), volčji koren (Daphne Mezereum, *L.*), drèn (Cornus mascula, *L.*) in kozja trta (Lonicera Caprifolium, *L.*) že listke odganja. Vse se zbuja ter prerokuje zgodnjo spomlad.

Veliko mrknjenje solnca 6. dan sušca 1867.

Pratika je napovedala, da solnce mrkne 6. dne t. m., in tako je tudi bilo. Žal nam je, da „Novice“ niso že preteklo sredo prinesle podučnega tega sestavka, ker jim je prekasno došel, da bi bil naše čitatelje bolj pripravil na opazovanje znamenite te prikazni; naj jim tedaj danes saj pojasni to in uno, kar je nekterim morebiti manj jasno.

Že prostim ljudem je dan danes znano, da je luna vzrok solnčnega mrknjenja, in da je ona podnebesno truplo brez lastne svitlobe, in da jo le solnce obseva, kadar jo svitlo vidimo. Ona teka okoli zemlje, zemlja pa ž njo vred okoli solnca, ktero obedve obseva in razsvitljuje po tisti polovici, ki je ravno proti solncu obrnjena. Po drugi polovici, ki je od solnca obrnjena, je pa na luni kakor tudi na zemlji ponoči gosta tema. Ker pa luna vsak mesec enkrat okoli zemlje pride, zato se more tudi primeriti, da luna tako med solnce in zemljo stopi, da nam solnce bolj ali manj zakrije. Ravno letos na pepelnico, to je, 6. dan sušca je luna med zemljo in solncem tako plavala, da ste bile središči solnca in lune ravno zemlji nasprot tako eno na drugo zadeli, da je bila naravnostna črta, ki skozi tisto drží, veliko deželá in krajev zadela, in je temna luna njim solnčno svitlobo za kratek čas bolj ali manj prikrivala, ali kakor sploh pravijo: solnce je mrknilo.

Solnčno mrknjenje sploh utegne biti trojno: sredíščino (centralno) popolno, sredíščino obročasto, ali pa pristransko krajčasto.

a) Sredíščino popolno mrknjenje tistikrat nastopi, kadar sreda lune ravno pred sredo solnca pride in je luna tako blizo zemlje, da nekterim krajem solnčne žarke popolnoma zakrije.

b) Središčino obročasto mrknjenje se ravno tako primeri, da luna ravno čez sredo solnca gré, pa je predaleč od zemlje, da bi vse solnčne žarke, tudi tiste, ki izhajajo bolj pri kraji solnca, zemlji zakrivala; tako se tedaj tudi ta čas, kadar je luna ravno na sredi solnca, neki svitli obroč solnca vidi za luno, ker premerek lune je skoraj 412 manjši kot premerek solnca, in le zato se nam luna vidi skoraj ravno tako velika kakor solnce, ker je ona tolikanj bliže nas.

c) Pristransko ali krajčasto mrknjenje je, kadar luna čez solnce tako gré, da ali na zgornjem ali pa na spodnjem robu solnca srpu podoben krajec solnca ostaja, ki ga luna ne more pokriti. Štajarci pravijo takemu mrknjenju „vjedeno solnce.“

Mrknjenje 6. sušca je bilo v nekterih krajih obročasto, v nekterih pa le krajčasto ali srpasto.

Obročasto mrknjenje se je raztezalo 1300 milj na dolgo od predgorja Rosko v Senegambiji na njegovem bolj proti zahodu ležečem afrikanskem primorji, proti vzhodu pa noter do tianskih gorá v srednji Aziji. Njegova srednja potna črta drží od otoka Madejre skozi Tunis, Algier, čez srednje-zemeljsko morje; reže spodnjo Italijo od mesta Salerno do Molfate, jadransko morje proti kotorskemu zalivu med Dobrovnikom (Ragusa) in Kotorom. Od tod gré čez Črno goro skozi Bosno, Srbijo v Erdelj mimo mesta Sibinj (Hermanstadt) skozi mesta Jasi, Kijev, Nižnej Novgorod, čez uralske goré v Azijo.

Osem milj na desno in na levo ob celi ti poti, toraj 16 milj na široko, se je videlo to mrknjenje obročasto. Trpelo je od začetka do konca te dolge poti le 10 ur.

Kakošno podobo je pa kazalo to mrknenje pri nas Primorskem, Kranjskem, spodnjem Štajarskem in Koroškem?

V teh deželah je bilo krajčasto ali srpasto in imelo je velikost od $10^1/_2$ do 11 palcev (col). Zvezdoslovci namreč že od nekdaj razdelujejo premerek solnčnega in tudi luninega kroga na 12 enakih delov, ktere palce (cole) imenujejo in po ti meri štejejo velikost mrknjenja ter pravijo, da je 3, 6, 9 palcev veliko, če je 3., 6. ali 9. del premerka otemnjen.

Črta, ob kteri je to mrknjenje 11 palcev veliko, pelje iz kvarnerskega morja pod Reko čez sredo otoka Krka (Veglia) mimo Karlovca, Zagreba, Pešta čez karpaške gore na Levov (Lemberg).

Kraji na levi te črte proti severo-zahodu so videli toliko manjše mrknjenje, kolikor so dalj od njega. Tako je imelo mesto Dunaj $10^3/_4$ palcev veliko mrknjenje.

Pri nas v Ljubljani je bilo $10^5/_6$ palcev solnca zakritega.

Pričelo se je v Ljubljani 16 minut čez 9. uro, srednji čas mraka bil je ob 10. uri in 42 m., konec pa 8 minut čez poldne, toraj je trpelo 2 uri in 52 minut. Ker luna v svojem teku okoli zemlje od zahoda proti vzhodu gré, zato se je ona tudi na zahodni, to je na desni strani, bolj na spodnjem robu solnca kakor črna okrogljata škrbina prikazala in tako proti levi strani bolj in bolj v solnce vrivala, tako dolgo, da je ob 10. uri in 42 m. solnce že tako zakrila, da je le zgornji krajec solnca, kakor svitel, nekoliko proti desni viseč srp, za luno gledal; in ta čas je bil srednji čas mraka; zdaj se je lahko, kakor tudi že precej popred in tudi pozneje, s prostimi očmí v solnce gledalo. — Tudi po zemlji se je zdaj vse mračno in zamoklo videlo skoraj tako, kot takrat, kadar pred hudim vremenom črni oblak solnce zakriva.

Od zdaj naprej se je črna luna začela čez levi ali vzhodni rob solnca zmiraj bolj naglo pomikati, in solnce sopet svojo svitlobo kazati, tako, da ob 12. uri in 8 minut bilo je vse pri kraji.

Kraji, ki ležijo bolj proti zahodu, so mrknjenje pred videli, na priliko, Benetke že ob 9. uri in 4 m.; kraji bolj proti vzhodu pa pozneje, postavimo, v Zagrebu še le 24 minut čez 9. uro.

Slovansko slovstvo.

* Vredništvo „Slov. Glasnika“ v zadnjem listu naznanja, da ste mu popolnoma pošli 2. in 3. številka letošnjega tečaja. Ker hoče vstreči novim naročnikom, zato oglaša, da ga je volja, imenovani pôli dati z nova natisniti, kakor hitro se oglasi 30 naročnikov. Naj se toraj kmalu oglasi, kdor hoče imeti vès letošnji tečaj izvrstnega „Glasnika.“

* *Pravni običaji u Slovena* — se zove nova knjiga, ki jo je spisal dr. Valtazar Bogišić v Beču in je ravnokar kot poseben iztisek iz „Književnika“ v Zagrebu na svitlo prišla. Učeni gospod izdatelj obdeluje v tej velezanimivi knjigi pravne običaje vseh Slovanov, vendar se več bavi za jugoslavenska plemena nego za ostala, in to dela to knjigo še posebno nam Slovencem važno. Naj si jo vsak više izobražen in hrvaškega jezika zmožen Slovenec omisli; našel bode obilo poduka v nji. Posvečena je krasna knjiga grofu Niku Velikomu Pučiću v Dubrovniku.

* *„Zukunft“* — nemški, na Dunaji izhajoči, zadeve avstrijskih Slovanov krepko zastopajoči in v „Novicah“ že večkrat priporočani časnik živo priporočamo vnovič, ker je pokazal, da stojí na tistem stališču, ki je edino pravo za blagor Slovanov, tedaj tudi nas Slovencev, in mnogonarodne Avstrije sploh. Sl. vredništvo hvaljenega časnika nam je poslalo v ta namen sledeče naznanilo:

„Zukunft“ je edini časnik, ki na Dunaji izhaja za interese avstrijskih Slovanov, krepko odvrača dvalizem in posrednje politično vzajemnost avstrijskih Slovanov. Ker vsaki dan izhaja, donaša obilo dopisov iz vseh važnejih dežel našega cesarstva, pa tudi iz ptujih dežel in naznanja vse važneje dogodbe iz Beligrada, Sarajeva, Atén, Carigrada itd. V podlistku prinaša prevode iz lepoznanskega slovstva različnih slovanskih narodov. — Vredništvo pozivlja slovenske rodoljube, da ga kolikor mogoče z naročili podpirajo v težavnem podvzetji njegovem. Naročnina znaša za četrt leta 4 gold., za pol leta 8 gold. Novi naročniki morejo vsaki dan stopiti v naročilo.“

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor na Českem (Pemskem) je 25. svečana obravnaval to: ali naj se vsled ministerskega odpisa od 4. svečana volijo poslanci v državni zbor dunajski ali ne. Seja je trajala s kratkim prenehom od 11. ure dopoldne do 11. ure ponoči. Z veliko večino — to je z 156 glasovi slovanskih poslancev zoper 76 nemških — je obveljal sklep, da se presvitlemu cesarju izročí pismo (adresa), ktera razodeva pravične želje češkega naroda, in Njih Veličanstvo prosi, da se deželni zbor ne sklene, predno ne pride odgovor na adreso. Najimenitejši češki možje, kakor dr. Rieger, dr. Brauner, grof Klam Martinic, dr. Sladkovsky, dr. Zeithamer, grof Fr. Thun itd. so glasovali za adreso — poslanci, kteri se po rodu, posestvu, vednosti in udanosti do cesarja štejejo med najveljavnejše može češkega kraljestva. — 27. svečana je cesarski namestnik naznanil zboru, da presvitli cesar ne sprejmejo adrese, da je zbor razpuščen in se izpišejo nove volitve. Predsednik zbora je potem sklenil zbor, rekoč, da večina zborova zapusti zbornico s tolažilno zavestjo, da je ves čas kratkega zbora se zavedala svoje dolžnosti do presvitlega cesarja in gospoda, do cesarstva in

domovine svoje; s trikratnim klicem „Slava Njegovemu Veličanstvu“ so zapustili poslanci zbornico.

Deželni zbor moravski je po večini od 55 glasov zoper 35 tudi sklenil adreso do Njih Veličanstva, v kteri deželni zbor izrekuje, da se nepremakljivo drží nepreklicanih cesarjevih pisem in pravic deželnemu zboru podeljenih, pa vendar s tem zavarovanjem hoče voliti poslance v državni zbor. Dr. Pražak, grof Belkredi, Demel, Brandel so tehtno govorili za adreso. Tudi moravski zbor je razpuščen.

Deželni zbor tirolski. 1. dan t. m. je bila živahna razprava o adresi do Njih Veličanstva, v kteri se deželni zbor zavaruje vsega, kar bi utegnilo iz dunajskega državnega zbora na škodo priti samoupravju (avtonomii) deželnemu. Znano je namreč, da Tiroljci večidel se samoupravja deželnega tako trdno držijo kakor svoje vere katoliške, zato so tudi z 30 zoper 20 glasov zmôgli za adreso do Njih Veličanstva. Prošt Degara je bil prvomestnik adresinega odbora, profesor Jäger (tudi duhoven) pa poročevalec.

Deželni zbor galicijski je sprva sklenil adreso kakor na Marskem, Tiroljskem, Kranjskem, pa se je pozneje predrugačil in brez adrese volil poslance v državni zbor. V tem zboru so nekako čudne razmere med Poljaki in Rusini, med plemenitniki in národovimi zastopniki. Vsega je v tem zboru več kakor sloge slovanske.

Dalmatinski zbor je 1. sušca volil v državni zbor 6 zastopnikov; slovanska manjšina, med njimi podpredsednik deželnega zbora grof Pučić in šolski svetovalec Klaić, so bili zoper poslanstvo v državni zbor in so zapustili zbornico.

Deželni zbor tržaški je za državna poslanca izvolil dr. Conti-a in dr. Scrinzi-a.

Deželni zbor goriški je izvolil dr. Pajer-a in Črne-ta.

Poreški zbor je volil dr. Vidulić-a in dr. Colombani-a, obá Laha.

Štajarski deželni zbor se je skazal s silovitostjo, po kteri je zahteval, da gospoda Lipold in Lenček, čeravno sta se odpovedala poslanstvu, bi morala iti v državni zbor. Kdo bi bil mislil, da tako mogočni centralisti in dvalisti imajo toliko strahú pred dr. Razlagom in Hermanom, da ju niso volili v državni zbor! Tedaj se vendar bahasti štajarski Nemci bojé inteligencije slovenske!

Deželni zbor kranjski.

V 5. seji — 28. svečana — je v imenu odborovem (kteremu je bil Njih eksc. baron Šloisnig prvomestnik, gospodje prošt Kos, dr. Toman, dr. Costa, dr. Klun in Luka Svetec pa odbora udje) dr. Bleiweis poročal o tem, kar odbor nasvetuje zastran c. kr. ministerskega odpisa, ki je došel zboru v 1. seji. Nasveti omenjenega odbora so bili: 1) Preponižno adreso (pismo) do Njih Veličastva, kakoršno je izdelal odbor, naj zbor potrdi; 2) deželni glavar naj po pripravni poti izročí to adreso Nj. Veličanstvu; 3) brez odlašanja se naj voli po deželni ustavi odmerjeno število poslancev v državni zbor dunajski. — Potem je bral dr. Bleiweis gori omenjeno, v slovenskem jeziku zloženo adreso, pa tudi nemški prevod njen. Adresa se tako-le glasí:

Vaše c. k. apostoljsko Veličanstvo!

V Najviši diplomi od 20. oktobra 1860. leta je Vaše c. kr. Veličanstvo v ta namen, da se poravnajo vse različnosti posamnih kraljestev in dežel in da bi se udeleževali vsi podložni tudi postavodajstva in državnega gospodarstva na podlagi pragmatične sankcije, kot stanovitno in nepreklicljivo državno ustavo oklicati blagovolilo to, da pravica postave dajati, prenarejati in preklicevati, se bode vršila le po postavno poklicanih deželnih zborih in oziroma državnem zboru.

Obliko, kako naj se izvršuje ta pravica, je odločila s patentom od 26. svečana 1861. leta zarad državnega zástopa oklicana ustavna postava.

Oživiti to obliko in harmonično osnovati ustavo v vseh njenih oddelkih bilo je le mogoče po svobodnem sodelovanji vseh narodov velike Avstrije.

Al ustav od 26. svečana 1861. leta je v veliki večini narodov avstrijskih izbudil resne pomislike.

Vsled tega je Vaše c. kr. Veličanstvo z Najvišim patentom od 20. septembra 1865. leta ustavilo ono ustavo in potem ukazalo, naj se najpopred skusi doseči porazumljenje s postavnimi zastopniki vzhodnjih dežel cesarstva.

Ob enem je Vaše c. kr. Veličanstvo si pridržalo, sklepe onih vzhodnjih kraljestev ob svojem času postavnim zastopnikom druzih kraljestev in dežel predložiti za to, da se sliši in pretehta tudi njihov enako važni izrek.

Da se uresniči velikodušni ta namen, je Vaše c. k. Veličanstvo z Najvišim patentom od 2. januarja t. l. sklicalo izredni državni zbor, in s tem je ob enem bila dana nova, zunaj prejšnjih ožjih mej ležeča podlaga za porazumljenje in poravnavo različnih pravnih mnenj in zahtev tistih kraljestev in dežel, ki se ne štejejo k ogerski kroni.

Radostni smo se nadjali, da po tej poti se doseže prostovoljna sprava vseh narodov avstrijskih.

Al v tej veseli nadi je vsegdar zvestemu deželnemu zboru vojvodine kranjske premilostljivo sklicanemu po Najvišem sklepu Veličanstva Vašega, došel ministerski odpis od 4. svečana t. l., kteri mu naznanja, da je izredni državni zbor na stran djan in namesti njega sklican ustavni državni zbor na dan 18. sušca tega leta.

Prepokorni deželni zbor vojvodine kranjske je skozi in skozi navdan te misli, da le prostovoljna pogodba vseh kraljestev in dežel avstrijskih more stanovitno in trdno poroštvo biti celoti in moči cesarstvu, kakor tudi pravemu ustavnemu razvitku.

Veselega srca pozdravljamo tedaj upanje, ki ga razodeva omenjeni ministerski odpis, da se kmalu doseže sprava s kraljestvom ogerskim, trdno se zanašaje na to, da Vašega c. kr. Veličanstva vlada se bode složila z onimi pravili, ki so gledé na varnost in častitljivo moč države in na blagor posamnih dežel v Najviši diplomi od 20. oktobra 1860. leta kot stanovitna in nepreklicljiva temeljna državna postava izrečena.

Ob enem se pa nepremakljivo zvesti deželni zbor kranjski trdno drží Veličastne besede od 20. septembra 1865. leta, ktera je deželnim zborom kot postavnim zastopnikom druzih kraljestev in dežel udeleštvo pri konečnemu dognanju velikovažne sprave vseh narodov avstrijskih zagotovilo, kakor se trdno drží tudi podlage, ki jo izrekuje Najviši patent od 2. januarja t. l., po kterem se imajo zunaj dosedanjih ozkih mej poravnati različne pravne zahteve in pravna mnenja kraljestev in dežel, ki ne spadajo pod krono ogersko.

V prepokorni udanosti podpisani deželni zbor ne more pritrditi besedam ministerskega odpisa, po kterih se na 18. marca t. l. sklicani državni zbor imenuje ustavni zbor.

Ker niso vsa kraljestva in dežele cesarstva pozvane v ta zbor, tedaj po patentu od 26. svečana 1861. leta ne more pravice imeti, da bi sklepal o zadevah, ki jih ministerski odpis od 4. svečana t. l. našteva, in osobito

mu ne gré pravica, da bi se spuščal v prenaredbo skupne državne ustave ali v konečno složenje njeno.

Če tudi živo priznavamo potrebo, da se samoupravstvo (avtonomija) dežel zeló razširi, štejemo si vendar v dolžnost, zavrniti to od sebe, da ima zunaj deželnega zbora kak drug zbor postavno pravico, poprijeti se sicer živo zaželene prenaredbe naše deželne ustave.

To isto je Vaše c. kr. apostoljsko Veličanstvo v §. 38. naši vojvodini iz samooblasti Svoje premilostljivo podeljene deželne ustave od 26. svečana 1861. leta odločno ukazati blagovolilo.

Te pravice se trdno držeč, bi bil prepokorni deželni zbor, vsled svetih mu ustavnih pravil, prisiljen volitvi poslancev v državni zbor za 18. marca t. l. prespoštljivo odpovedati se.

Al mi nikakor ne preziramo sedanjega stanja države in smo pripravljeni žrtovati ji vse, kar ji je potrebno in koristno.

Žalostne prigodbe preteklega leta zahtevajo nebohodno, da se po svobodnem porazumljenji vseh kraljestev in dežel veljava Avstrije v vrsti evropskih držav na trdno postavi in ustavni razvitek njen pospeši.

Radi priznavamo, da neposrednje pomenkovanje zastopnikov posamnih deželnih zborov v posvetovalni skupščini je najpripravniša pot, pogoditi se o načrtu oblike, kako da bi se v Najviši diplomi od 20. oktobra 1860. leta zaznamovane skupne državne zadeve ustavno obravnavale.

V tem priznanji in v zadevah nepremakljive zvestobe in našemu narodu prirojene udanosti do Vašega c. k. apostoljskega Veličanstva pošljemo svoje poslance v zbor, ki je na 18. marca t. l. sklican v Beč.

Vendar se drznemo, izročiti Vašemu c. kr. Veličanstvu najponižnejo prošnjo, da bi blagovolilo zaslišati ta preponižni deželni zbor o dogovorjenem načrtu državne ustave, v smislu državne temeljne postave od 20. oktobra 1860. leta in Najvišega patenta od 20. septembra 1865. leta.

Tako so tudi naši predniki, ki so 19. junija 1720. leta najvažnejšo temeljno državno postavo — pragmatično sankcijo — obravnavali in po tej obravnavi jo sprejeli.

Ko tedaj, za trdno nadjaje se, da se preponižna naša prošnja najmilostljiveje usliši, volimo državne poslance, mislimo na novo dokazati nepremenljivo zvestobo in udanost Vašemu c. k. apostoljskemu Veličanstvu, in da nas je resna volja, po svoji moči delati na to, da Avstrija bode velika, mogočna, srečna!

Ako enaka čutila pravice in pravednosti navdajajo zastopnike vseh kraljestev in dežel, gotovo bode sloga srečno pot kazala v blagor naš in v spolnitev pravičnih želj in potrebščin vseh avstrijskih narodov.

Naj Vaše c. kr. apostoljsko Veličanstvo blagovoli milostno sprejeti preponižno adreso zvesto udanega deželnega zbora vojvodine kranjske.

Mili Bog ohrani, varuj, blagoslovi Veličanstvo Vaše!

Zvesto udani deželni zbor vojvodine kranjske.

V Ljubljani 28. svečana 1867.

Po zaslišani adresi se začne razgovor.

Poslanec Dežman prvi poprime besedo ter pravi v imenu 10 velikih posestnikov, da se ne bodo udeležili adresine obravnave deloma zato ne, ker nobeden izmed njih ni bil voljen v dotični odbor, deloma zato ne, ker jim je sporočilo zborovo prepozno, še kasneje pa adresa došla v prevdarek. Po takem se manjšina zborova ne more dobro pripravljena spustiti z narodno večino v parlamentarno borbo in bila bi to le senčna borba. On in njegovi prijatlji se držijo februarske ustave. Predlogi odborovi so po pristavkih in pridržkih zavarovani nasvetniki so zoper §. 15., po kterem noben poslanec ne sme napotka (instrukcije) jemati od volilcev svojih.

Na to poprime dr. Toman besedo in govori tako:

Govornik velikih posestnikov je dal v imenu svojem in v imenu velikih posestnikov razjasnjenje ali besedo o tem, kako da stojijo veliki posestniki nasproti preponižni adresi, ktero je nasvetoval izvoljeni odbor. Rekel je od začetka, da se véliki posestniki hočejo zdržati vsega premišljevanja o tej adresi, in vendar je drugi del njegovega govora bilo le premišljevanje. Ta del je bil namreč ugovor zoper adreso našo in sicer tak, ki podtika adresi naši druge misli, kakor so v njej izrečene, in edino to sili mene, da v imenu rodoljubov in političnih prijateljev spregovorim pustivši gospodu poročevalcu še zadnji govor.

Meni se zdi, da ni prav spodobno in prilično, o malenkosti govoriti, kterim so bile namenjene prve besede gospoda predgovornika. Važnost adrese je taka, da mi skoraj ne pripušča odgovoriti na besede, ktere so bile izrečene zastran tega, da se večina ne obnaša proti manjini tako, kakor bi ona pričakovala; vendar naj mi bode malo besedic o tem dovoljenih. Mi se vsi še dobro spominjamo, kako se je v tej hiši takrat, kadar so bile druge adrese od druge stranke predložene in pretresovane, godilo tadajšnej manjini, koliko so se takrat oni, ki so imeli večino, ozirali na našo manjino, ktera je vendar vse drugače stala, kakor stojí današnja manjina, ker obsegala je poslance skoraj vseh deželnih občin, mest in trgov; ali vendar manjina tadajšnja večini ni očitala nobene krivice, in jaz mislim, da tudi sedanja manjina ne more tega storiti, ker, gospôda moja, v parlamentaričnem življenji vsaki, kteri ima večino, mora jo tudi rabiti. Jaz še enkrat ponavljam, da bomo mi večino svojo zmirom rabili, ali zmirom le na korist domovine naše, naroda našega in na povzdigo cesarstva neobhodno nam potrebnega. (Živio! Dobro!)

Na to, kar je rekel gospod predgovornik zastran tega, kako se je adresa rodila, moram odgovoriti, da je adresa res bila od udov odbora vsestransko pretehtovana, da smo nazadnje to zadeli, kar je edino našej domovini in našemu narodu na korist in kar tudi pred visokim prestolom presvetlega našega Cesarja v obliki preponižne adrese kakor željo naroda, kteri nas je izvolil, izreči moremo.

Ako misli gospod predgovornik, da bi borba proti našej adresi bila le senčna borba, moram jaz reči, da ga razumeti ne morem. Ako on ima kaj temeljitega izreči zoper našo adreso, naj izreče, naj to razjasni, in jaz mislim, da mnenje slavnih članov manjine, ako je resnično in temeljito, na vsaki način bode našlo nekako veljavo; konečno veljavo pa bode doseglo ono, kar bo deželni zbor na zadnje potrdil. Kar zadene to, da bi bila adresa prišla prepozno v roke poslancev, ni bilo od naše strani nobene volje, prikrajšati pravice velikim posestnikom, in vzeti jim moč, da ne bi mogli svojega protimnenja razodeti. Jaz mislim, da je važna ta stvar, o kteri se naše mnenje razlikuje od mnenja gospoda predgovornika velikih posestnikov, jasna pa tudi gospodom velikim posestnikom tako, da jo vsaki med nami v vsakem trenutku po svoji glavi in po svojem srcu razsoditi more, in najmanje bi bil jaz pričakoval od gospoda Dežmana, da on ni na to pripravljen. Gospôda moja! To ni boj nov, to je samo nadaljevanje tistega boja, kteri se je že večkrat bil v tej hiši. Mi stojimo na svojem temelji, nasprotna stranka pa stojí na svojem. Naš temelj je ta, da vsi narodi morajo doseči svoje pravice, ktere so jim zagotovljene v diplomi od 20. oktobra leta 1860.;

naš temelj je patent od 20. septembra, ki pravico ustanovljevanja deželnim zborom prihraneva. Teh pravic se mi držimo in jaz mislim, da nam beseda samega presv. našega Cesarja daja pravico, boriti se proti temu, da bi se naša národnost, da bi se vse národnosti in pravice deželnih zborov na tej strani Litave utopile v nekaj Cislajtanii, ker le poskušnja na to bi bila že največa nevarnost za Avstrijo. Zoper to bodemo zmirom stali, in o tem mislim, da nam je dovoljeno, saj prošnje pokladati. Mi se držimo pri tem cesarske besede; mi vemo, da Avstrija zamore ostati mogočna in srečna: to pa le samo, ako se v Avstrii vse različne državne razmere in pravice pripoznavajo, ako se vsem narodom enake pravice podelé, ako se historična ta prava z národnimi pogodé, in ako se vse te močí zvežejo v eni sredi. To pa ni samo potrebno, ampak tudi mogoče.

Gospôda moja! To je naše prepričanje, kterega se držimo in to v prošnji predlagamo presvetlemu našemu Cesarju. Mi smo se odrekli svojemu pravu, ter samo prosimo, ako ravno bi mogli zahtevati in jaz upam, da bode presvetli Cesar uslišal našo prošnjo, če bi mu ravno vlada drugače nasvetovala. Ako bi pa tej prošnji sovražna nam vlada nasproti stala, tako da se ne bi uslišala, mi na vsaki način moremo reči, da smo spolnili dolžnost, ktero smo imeli do ustave, do cesarstva in do naših volilcev. (Živahna pohvala gg. poslancev in poslušalcev.)

Za dr. Tomanom poprime Njih eksc. cesarski namestnik besedo in pravi, da stališče vladno zastran volitev v državni zbor je natanko zaznamovano v ministerskem odpisu. Ustavo je bilo treba ustaviti, ker brez tega ne bila bi mogoča bila poravnava z Ogri; zdaj je poravnava gotova, tedaj odpade to, kar je ustavo ustavilo. Kakor danes rečí stojé, niso stale 1861. leta. Na 18. marca sklicanemu državnemu zboru se bo predložila poravnava ogerska, pa tudi premembe ustave pridejo v obravnavo. Vlada noče kratiti zboru, da prostovoljno pritrdi, kar se mu predloží. Pred vsem je treba notranjega mirú, da se more krepko razvijati ustavno življenje. Odbor zboru nasvetuje, naj zavaruje svoje pravice in naj Njih Veličanstvu to pové v posebnem pismu. Ko cesarski gospod namestnik razlaga, da je zdaj sklicani državni zbor popolnoma ustaven, in da deželno samoupravje se more samo po državnem zboru razširiti, pride na to, da po §. 15. državne ustave se ne sme nobenemu poslancu kako sporočilo (inštrukcija) dati, v adresi izrečeni ugovori bi pa morali biti vodilo poslancu, tedaj je tako postopanje zoper postavo. Naposled nasvetuje cesarski namestnik, naj deželni zbor brez ugovorov in brez pisma na cesarja voli poslance.

Na to poprime prvomestnik odborov bar. Šlojsnig besedo in se čudi, kako je to, da je cesarski namestnik ne davno na istem mestu rekel, da postavni zastopniki so deželni zbori; mi se zvesto držimo tega pravila, in vendar se nam danes nepostavnost očita. On želí, naj seja za malo časa prestane.

Ko se čez $^1/_4$ ure zopet začne, poročevalec dr. Bleiweis tako-le govorí:

Kar bodem govoril sedaj, vse govorim v imenu odborovem.

Besede, ki smo jih čuli iz ust Njih ekscelencije cesarskega namestnika, tako so važne, da potrebujejo resne preiskave. Odbor pred vsem misli, da se mi in Njih ekscelencija nismo prav razumeli. Cesarski gospod namestnik trdi, da hočemo voliti le „mit Rechtsverwahrungen und Vorbehalten;“ jaz pa v imenu odbora odločno rečem, da volimo nepogojno, „unbedingt“, brez „Rechtsverwahrungen“, brez „Vorbehalte“. To bom dokazal.

Morebiti da se spotakljive besede sporočila, in sicer te-le: „Vender s pravnimi zabranami in pridržki pošlje poslance v državni zbor.“ S temi besedami nismo drugega hotli reči, kakor to, da branimo Cesarjeva pisma, namreč prevažna tri pisma: oktoberško diplomo, februarski štatut in septemberski manifest, in da se trdno držimo téh treh Cesarjevih pisem. Da je to naša misel bila, kaže sporočilo samo; zakaj ne predgovor odločuje, ampak to, kar odbor nasvetuje v predlogih: prvič to, da naj se adresa potrdi, drugič to, naj jo deželni glavar na dostojnej poti izroči Nj. Veličanstvu, in tretjič to, naj se brez odlašanja (tedaj — brez protesta, — brez „vorbehaltov“, — brez „rechtsverwahrungen“) voli po ustavi odmerjeno število poslancev v državni zbor. Ako pa vendar slavni cesarski gospod namestnik misli, da se one male besedice morejo drugač tolmačiti, sem pooblasten po odboru, da izrečem po njegovem privoljenji, naj se čisto izbrišejo tiste besede, ker volja nas je po besedah v adresi rečenih, da volimo brez „rechtsverwahrungen“, brez „vorbehaltov“, in da inštrukcije nobene svojim poslancem ne dajemo. Jedro adrese je le-to — in posebno prosim cesarskega namestnika, da blagovoli te besede prevdariti — jedro, pravim, adrese je to: da 1. se trdno držimo Cesarjevih pisem, 2. da prosimo Njih Veličanstvo, in 3. da volimo nepogojno. Adresa razločno povdarja na svojem mestu to. Zato se mi čudno zdi to, da smo mogli besede slišati iz ust cesarskega gospoda namestnika, da tako postopaje ravnamo „ungesetzlich“ (nepostavno). Ali mar nismo poklicani, ali mar nimamo oblasti, da svoje misli in svoje želje na tem mestu odkritosrčno razodevamo? Kako da se mora ravno nam to očitati! Ko je prišel cesarski manifest od 20. septembra 1865. leta, in se je vendar drznila neka stranka te hiše, nasprotovati mu, takrat ni bilo slišati nobene besede, da je to nepostavno, čeravno je bil manifest cesarjev; zdaj pa nam se to očita, ko imamo le ministersk odpis proti sebi in čeravno gremo na Dunaj; ali mar ima to nepostavno biti, da gremo s prošnjo do Njih Veličanstva, da Ono sliši, kaj naš zbor o ministerskem odpisu misli? (Živio! Dobro!)

Gospôda moja! Na to, kar je gospod cesarski namestnik rekel, da na Ogerskem je stvar že gotova, da je tedaj polovica Avstrije v redu in da gre zdaj za drugo polovico, rečem samo to-le: V ministerskem reskriptu beremo te-le besede: „Seit einer langen Reihe von Jahren krankte der konstitutionelle Organismus in Oesterreich.“ Ker tedaj po takem vlada sama previdi, da državna ustava boleha, treba je zdravnikov. Ogerski zdravniki so svojo reč storili, prav za prav deželni zbor ogerski še ne, ampak le komisija od šestdeset in sedmih je nasvetovala, kako bi se za-nje Avstrija dala ozdraviti. Kako — vprašam — da bi nam drugim ne bilo dopuščeno, tudi ozdravljati bolehno Avstrijo! Avstrija boleha, to je, žalibog! gotovo; in jaz, kakor zdravnik, pravim, da se bolezen le takrat more ozdraviti, kadar zdravnik prvič spozná bolezen, pa drugič tudi organizem ali naturo bolnika pozná. Tisti gospod, ki zdaj krmilo avstrijske vlade v rokah svojih drží — rad verjamem, da je bistra glava, da je skušen državnik, rad verjamem tedaj, da je bolezen spoznal; ali pa on naturo ali organizem različnih avstrijskih narodov pozna, o tem močno dvomim; kakor se tedaj pri zdravljenji težke bolezni pokliče več zdravnikov v konzilium, tako je treba tudi pri bolni Avstrii. Pravi zdravniki morejo pa le biti deželni zastopniki, kteri poznajo organizem svoje de-

žele. Pravo je tedaj, ako deželni zbori Nj. Veličanstvu presvetlemu Cesarju svoje misli razodenejo, in za to imajo po §. 19. deželne ustave tudi pravico, — ako ga prosijo, da milostno usliši to, kar zastopniki narodov pred Njegov prestol prinesejo. Zato takošne adrese, to je prošnje, do Nj. Veličanstva še nikdar niso bile zabranjene; ako bi bilo tako, tedaj pa neha Avstrija biti ustavna in goli absolutizem je gotov! (Dobro! Živio!) Avstrija je pa še ustavna, in jaz verujem, da bode ustavna tudi ostala, ter zato se nam ne more braniti, da svojih misli ne bi izrekli v preponižni prošnji.

Tako misli odbor; tako mislijo vsi prijatli, ki za odborom stojijo. Tedaj še enkrat ponavljam, da volitev naša je brezpogojna, „unbedingt," brez „Rechtsverwahrungen," in da brez odlašanja volimo državne poslance iz deželnega zbora. (Dobro, živio!)

Zbora predsednik po končani občni debati praša poročevalca: aliželí v adresi ali v predlogih sporočila odborovega kake premembe?

Na to odgovorí poročevalec dr. Bleiweis tako-le: V predlogih sporočila ni nič premeniti, ker v njih ne stoji nič tacega, kar bi ustavni vladi moglo biti spotikljivo. V adresi tudi ni besedice o „Rechtsverwahrungen," „Vorbehalt" ali o pogojih; adresa edino samo je prošnja, po temeljitih razlogih podpirana. Vpira se posebno na to, da gleda nazaj, kaj je bilo, in da gleda v prihodnost, kaj da bode! Ako je cesarskemu gospodu namestniku v predgovoru sporočila ta pasus „vendar spravnimi zabranami in pravnimi pridržki pošlje poslance v državni zbor" spotikljiv, tedaj rečem v imenu odborovem, da on privoli v to, da se izpusti.

Potem se je glasovalo, kdo je za to, da se pismo pošlje Njih Veličanstvu, in kdo ne.

Za adreso so glasovali: grof Barbo, dr. Bleiweis, dr. Costa, Debevec, vitez Gariboldi, Grabrijan, Horak, dr. Klun, prošt Kos, Koren, P. Kozler, Kramarič, Pintar, dr. Prevec, L. Ravnikar, Santo Treo, baron Šlojsnig, Sovan, Svetec, Tavčar, Fid. Terpinec, dekan Toman, dr. Toman, bar. Zois. — Zoper njo sta glasovala vit. Höffern in dež. glavar pl. Wurzbach. — Glasovanja se je zdržalo vseh 9 zastopnikov velikega posestva.

Po glasovanji želí cesarski gospod namestnik, da se končá seja za danes, ker mora popred c. kr. ministerstvo vprašati, predno prideta ostala dva predloga odborova v obravnavo.

V 6. seji — 1. sušca — prosi cesarski gospod namestnik še odloga zastran volitev v državni zbor, ker nima še odgovora iz Dunaja. Prišla je na vrsto tedaj le prošnja Št. Jernejske občine, da pride pod sodnijo novomeško, ako bi sodnije ne bilo v Kostanjevici. Poročevalec Ravnikar podpira prošnjo, Zagorec jo tudi zagovarja in zbor sklene, da se s priporočilom predloží c. k. deželni vladi. — S tem je bil seje konec.

V 7. seji — 4. sušca — se naznani zboru v nemškem in slovenskem jeziku sledeči patent Njih Veličanstva, po kterem se ima deželni zbor razpustiti; zbor ga stojé posluša:

Mi Franc Jožef Prvi,

po Božji milosti cesar avstrijski; kralj ogerski in češki itd. itd. itd.

Po našem namestniku se Nam je sporočilo, kako so tekle razprave dež. zbora Naše vojvodine kranjske.

Dobro Nam je djalo, ko smo zaslišali pri tej priliki na znanje dano zagotovljenje zvestobe in vdanosti zastopnikov Svojega zvestega naroda kranjskega.

Spolnovaje Naš poziv je tudi deželni zbor pripravljen bil voliti poslance v državni zbor, vendar je pa po sklepu ob enem storjenem razodel zastran naloge in pristojnosti državnega zbora tako razumenje, ktero bi, ako se mu o pravem času ne stopi nasproti, popolnoma uničilo namen, v kterega je poklican državni zbor.

Mi smo tedaj sklenili, obrniti Se še enkrat do Svojega naroda kranjskega in ukazujemo:

1. Deželni zbor Naše vojvodine Kranjske se ima, ravnaje se po §. 10. deželnega reda, razpustiti in se ima precej zaukazati razpis novih volitev.

2. Mi Si pridržujemo, odločiti dôbo, v kteri se bode sklical novi deželni zbor.

Dano v Našem cesarskem poglavitnem in prestolnem mestu na Dunaju dne prvega meseca marca v letu tisoč osem sto šestdeset sedmem, Našega cesarjevanja devetnajstem. **Franc Jožef** l. r.

Beust l. r. **Komers** l. r. **Wüllersdorf** l. r. **John f. m. l.** l. r.

Po Najvišem povelji: **Bernard vitez Mayer** l. r.

Pri besedah cesarskega patenta: „Dobro nam je djalo zaslišati zagotovljenje zvestobe in udanosti zastopnikov Svojega zvestega naroda kranjskega" kakor tudi na koncu cesarskega pisma so navdušeni klici Slava presvitlemu cesarju! doneli po zbornici. Predsednik je sklenil sejo in poslanci so se poslovili od zbornice, če tudi navskriž-misli z ces. kr. ministerstvom, vendar vsegdar pokorni in verno udani svojemu Cesarju in Gospodu, in z dobro vestjo, da so storili, kar po njih mislih zahteva blagor domovine njihove in srečaAvstrije. Ako Bog dá, pride že čas, da se bo to sploh spoznalo — da bi le prepozno ne bilo!

Nove volitve za deželni zbor bodo za kmetiške občine 26. dne tega meseca, za mesta in trge 27. dne in 28. dne velikih posestnikov.

Kaj je delal zadnji deželni zbor?

Da bodo častiti volilci kranjske dežele vedeli, kaj je delal deželni zbor, ki se je 18. februarja t. l. v Ljubljani zbral, podamo tukaj kratek pregled njegovega delovanja; vendar, ker so „Novice" zborne seje že tako bolj na tanko popisovale, bo to le posnetek, ki delovanje v celoti pred očí postavi.

Reči tedaj, ki jih je zadnji celó kratki deželni zbor v obravnavi imel, so bile te-le:

1. Prošnje, ki so mu prihajale iz mnogih krajev dežele. Med njimi so bile najvažnejše:

a) Prošnja, ki so jo podale občine iz lokalij Polica in Žaljna, da bi pri novi politiški uredbi ne prišle pod Litijo, ampak pod Ljubljano.

b) Prošnja od več občin Kranjske gore, da bi se jim za stroške gojzdnega sekvestra in za kazni gojzdnih prestopkov ne rubljevale gruntne potrebščine.

c) Prošnje od kostanjeviških in senožeških občin, da bi se jim pri novi sodnijski prenaredbi ne jemale sodnije iz Kostanjevice in iz Senožeč proč.

Deželni zbor je vse te prošnje trdno podpiral, in vladi živo priporočal, da bi jih uslišala.

Bilo je še več manjših prošenj podanih, kterim je vsem deželni zbor, kolikor je mogoče, voljo izpolnil.

2. Zastran nove postave za vojaščino ali soldaščino se je tudi storilo, kar je mogoče. Deželni zbor je obširno razložil, kako huda je ta postava za ljudstvo, posebno za kmetijstvo in obrtnijstvo, in sklenil je prošnjo do Njih Veličanstva cesarja, da bi se ta postava ustavila, dokler ji ne bi deželni zastopniki pritrdili.

3. Ker je bilo od več strani slišati, da se pri novi uravnavi politiških uradov in sodnij hoče nekaj tujcev v službe vriniti, ki še slovenskega jezika ne znajo, so deželni poslanci interpelacijo podali: ali je deželno vlado volja, skrbeti, da se bo pri postavljanji v nove službe najpred gledalo na naše domače ljudi, in pa na to, da bo vsak služabnik dobro znal naš slovenski jezik.

4. Ker je silna potreba, da bi se v šolah za nauk našega jezika bolj skrbelo, kakor doslej; potem da bi se naš jezik v kancelije bolj vpeljal, je bil šolski pred-

log spet storjen, kakor so ga že prejšnja leta prinašali narodni poslanci pred zbor, pa ga je nasprotna večina zmirom odbijala. Ali gospod cesarski namestnik se je uprl, in rekel, da ta zbor, ki je le za volitve v državni zbor sklican, nima pravice tega predloga zdaj obravnovati. Ker dež. zbor ni hotel zavolj tega z vlado prepira imeti, in ker tudi ni hotel, da bi se mu očitalo, da je kratek svoj čas na mènj potrebne reči obračal, je vzel svoj predlog nazaj. Vendar je dal deželnemu odboru nalog, 1) da se bo s posebno prošnjo do pravosodnjega ministerstva obrnil, da ono poskrbi, da naj se vsaj zapisniki, kedar se zaslišujejo v pravdah priče, in v kazenskih rečeh zatoženi ali priče, ki samo slovenski znajo, potem prisege slovenskih ljudi vselej po slovenski pišejo; 2) da bo izdelal in prihodnjemu dež. zboru predložil načrt, kako bi se ravnopravnost slovenskega jezika v šolah, uradnijah in sodnijah uresničila.

5. Poglavitno delo in prvi namen tega zbora pak je bilo opraviti volitve za državni zbor na Dunaj in odgovor dati na ministerski dopis od 4. februarja t. l., s kterim se državni zbor sklicuje in njegova naloga razklada. Ker se je iz tega dopisa večini zborovi dozdevalo, da je vlada odločila odstraniti cesarski diplom od 20. oktobra 1860. in dvalizma se prijeti, ki bi naše cesarstvo razdelil na dve polovici, in tako oslabil cesarstvo moč in veljavo; potem, da vlada misli tudi popustiti cesarski patent od 20. sept. 1865, ki pridržuje zastran pogodbe z ogerskimi deželami tudi zastopnikom druzih naših kraljestev in dežel enako veljavni glas, kar je za nas neskončno važno, ker bo v ogerski pogodbi tudi za to šlo, koliko davkov, vojakov in državnih dolgov prevzamejo ogerske dežele, da ne bi jih preveč na nas druge zvalili; da zadnjič vlada tudi misli ovreči cesarski patent od 2. januarja t. l., ki je varoval našim neogerskim deželam svobodo zastran državne uredbe, posebno da bi veče dežele ne mogle manjših preglasovati: zato je deželni zbor spoznal za svojo sveto dolžnost, da sicer izvoli poslance na Dunaj ter da se v tem pokornega skaže; vendar da ob enem tudi do cesarja samega posebno pismo, ki se adresa imenuje, pošlje, v kterem bi mu natanko razložil svoje misli in svoje skrbi, potem pravice in potrebe celega cesarstva kakor tudi posebej naše kranjske dežele, ter bi ga prosil, da bi se na to milostljivo oziral. Gosp. državni namestnik pa je hotel, da naj se voli brez vsacega pisma do cesarja. Ko je tedaj 28. t. l. deželni zbor sklenil adreso, je g. cesarski namestnik precej njegovo delovanje ustavil, in sedanje c. k. ministerstvo je cesarju svetovalo, da naj zbor razpusti, kar se je tudi zgodilo 4. marca t. l., predno se je mogla sklenjena adresa cesarju poslati.

To je delal deželni zbor, ki je zdaj razpuščen. Ravno tako so tudi ravnali deželni zbori na Pemskem, na Moravskem in na Tirolskem.

Dežela kranjska naj zdaj sodi, ali so njeni poslanci delali po svoji dolžnosti in vesti, in ali so njenega zaupanja vredni ali ne.

Predragi rojaki!

Njih Veličanstvo naš premilostljivi cesar so s patentom od 1. marca t. l. blagovolili skleniti, da naj se sedanji deželni zbor kranjski razpustí in naj se brez odlašanja razpišejo nove volitve.

V tem patentu so Njih Veličanstvo milostljivo sami spoznali, „da Jim je dobro djalo, ko so zaslišali zagotovljenje zvestobe in udanosti zastopnikov svojega zvestega naroda kranjskega.“

Njih Veličanstvo so tudi priznati blagovolili, da je bil deželni zbor pripravljen, poslance voliti za državni zbor na Dunaji.

Zastran misli pak, ki jih je razodel deželni zbor o nalogi in pristojnosti državnega zbora, sklenili so Njih Veličanstvo obrniti se do naroda kranjskega, ter so nove volitve ukazali.

Pri vas je po takem, predragi volilci, da izrečete: ali so poslanci, ki ste jih komaj pred enim mesecem tako enoglasno volili, po vaših mislih ravnali in ali so se vašega zaupanja vredni izkazali.

Ako bivši vaši poslanci niso izgubili zaupanja vašega, boste jih, kadar pridete po gori omenjenem Najvišem pozivu Njih Veličanstva k novim volitvam, zopet volili, kajti gêslo njih bilo je in zmiraj bode: **Vse za vero, cesarja in domovino!**

Bili pa so dosedanji poslanci, da vam jih kličemo v spomin, ti-le:

I. Poslanci kmetiških sosesk:

Za ljubljanski in vrhniški okraj: gosp. dr. **Janez Bleiweis** in gosp. **Fideli Terpinc**, grajščak.

Za kamniški in brdski okraj: gosp. dekan **Ivan Toman**.

Za kranjsko-loški-tržiški okraj: gosp. baron **Anton Zois**, grajščak in gosp. **Anton Kos**, ljubljanski stolni prošt.

Za radolški in kranjsko-gorski okraj: Gosp. fajmošter **Lovro Pintar**.

Za postojnski-planinski-senožeski-bistriški in ložki okraj: gosp. dr. **Costa**, župan ljubljanski, in gosp. **Matija Koren**, posestnik.

Za vipavski in idrijski okraj: gosp. dekan **Juri Grabrijan**.

Za novomeški, kostanjeviški in krški okraj: gosp. **Jožef Zagorec**, posestnik.

Za trebanski, zatiški, žužemperski, mokronoški, litijski in radeški okraj: gosp. **Santo Treo**, grajščak, gosp. grof **Jožef Barbo**, grajšak, in gosp. **Miha Tavčar**, fajmošter.

Za kočevski, lački in ribniški okraj: gosp. **Luka Svetec** in gosp. **Peter Kozler**, posestnik.

Za črnomeljski in metliški okraj: gosp. M. **Kramarič**, posestnik.

II. Poslanci mest in trgov.

Za Ljubljano: gosp. **dr. Lovro Toman** in gosp. **dr. Klun**, profesor na Dunaji.

Za Idrijo: gosp. vitez **Anton Gariboldi**.

Za Tržič, Radoljco in Kamnik: gosp. **dr. Prevec**, advokat v Kamniku.

Za Postojno, Vrhniko in Lož: gosp. baron **Janez Šlojsnig**.

Za Novomesto, Kostanjevico, Krško, Črnomelj, Metliko in Višnjo goro: gosp. **Ludevik Ravnikar**.

Za Kočevje in Ribnico: gosp. **France Souvan**, posestnik v Ljubljani.

III. Poslanca kupčijske in obrtniške zbornice:

Gosp. **Ivan Horak** in gosp. **Jožef Debevec**.

Narodni volilni odbor za vojvodstvo kranjsko. V Ljubljani 4. marca 1867.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.